

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI
VAZIRLIGI

ANDIJON VILOYATI PEDAGOGLARNI YANGI METODIKALARGA O'RGATISH MILLIY
MARKAZI

MAKTABGACHA, BOSHLANG'ICH VA MAXSUS TA'LIM
METODIKALARI KAFEDRASI

ISHLAB CHIQRISHDAN AJRALGAN HOLDA TA'LIM OLISH
SHAKLIDAGI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH
MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI TARBIYACHILARI

MALAKA OSHIRISH KURSI UCHUN "MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA
SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYALARI"MODULI BO'YICHA

Ma'ruza matnlari

“Tasdiqlayman”

VPYM O‘MM direktori

_____ **M.Abdullayeva**

“ _____ ” _____ **2024 yil**

MAKTABGACHA, BOSHLANG‘ICH VA MAXSUS TA‘LIM

METODIKALARI KAFEDRASI

ISHLAB CHIQARISHDAN AJRALGAN HOLDA TA‘LIM OLISH

SHAKLIDAGI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH

MAKTABGACHA TA‘LIM TASHKILOTI TARBIYACHILARI

**MALAKA OSHIRISH KURSI UCHUN “MAKTABGACHA TA‘LIM TASHKILOTLARIDA
SHAXSGA YO‘NALTIRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYALARI”MODULI BO‘YICHA**

Ma’ruza matnlari

“KIRITILDI”

“Maktabgacha, boshlang‘ich va
maxsus ta‘lim metodikalari”

kafedrası mudiri

_____ N.Karimova

2024- yil «____» yanvar

“KELISHILDI”

O‘quv va metodik ishlar bo‘yicha
direktor o‘rinbosari

_____ O‘.Jabborov

2024- yil «____» yanvar

Ushbu ishchi ma‘ruza matni kafedraning 2024 yil 4-yanvardagi 1-sonli yig‘ilish bayonnomasi bilan ma‘qullangan hamda tasdiqqa tavsiya etilgan

1-Mavzu: Maktabgacha ta'lim tashkilotlari ta'lim –tarbiya jarayonida shaxsiga yo'naltirilgan ta'limni amalga oshirish mazmuni.

Dars davomiyligi: 80 daqiqa

Darsning qisqacha mazmuni	O'tkazish davomiyligi	Material
Kirish. Tanishuv. Ishtirokchilar kutivlari	5 daqiqa	Taqdimot, proektor Kichik guruhda ishlash uchun topshiriqlar bilan berilgan tarqatma material A4 o'lchamidagi qog'oz, qalam, chizish uchun markerlar Flipchart, flipchart uchun markerlar Yozuv taxtasi "Ilk qadam" dasturi matni (ishtirokchilar soni bo'yicha)
Nazariy material bilan tanishish. Mavzu: Maktabgacha yoshdagi bolalarga bola shaxsiga yo'naltirilgan yondashuv asosida ta'lim-tarbiya berish.	20 daqiqa	
•Guruh uchun umumiy topshiriq: aqliy hujum.	10 daqiqa	
•Kichik guruhda ishlash uchun topshiriqlar. Topshiriqni bajarish.	20 daqiqa	
•Guruhlar taqdimoti.	20 daqiqa, har bir guruhga 10 daqiqa (4 guruh)	
Xulosa. Qayta aloqa.	5 daqiqa	

Dars xonalarni tayyorlash bo'yicha murabbiy uchun ko'rsatmalar.

1. O'quv qo'llanmasida ko'rsatilgan materiallarni tayyorlang. Kerakli miqdordagi nusxalarni yarating.
2. Mashg'ulot uchun zarur bo'lgan jihozlarni (kompyuter, karnay, proyektor) tekshiring.
3. Guruhda qulay ishlash uchun xona tayyorlang. Stollarni shunday

joylashtiringki, kurs ishtirokchilari juftlik va kichik guruhlarda
Agar ishtirokchilar plakatlarni taqdim qilsalar, joyni va kerakli materiallarni (A3 qog'oz, flomaster va boshqalar) o'ylab ko'rishadi va tayyorlaydilar.
Eslatma: Trener oldindan kelishi va xona, jihozlar va materiallarning tayyorligini tekshirishi kerak.

**1-mavzu. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari ta'lim –tarbiya jarayonida
shaxsga yo'naltirilgan ta'limni amalga oshirish mazmuni.**

Vaqt: 80minut.

Maqsad va vazifalar:

Ta'lim-tarbiya jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning asosiy tamoyillari, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv texnologiyalarning turlari, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda pedagog e'tiborga olishi kerak bo'lgan omillar, "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturi asosida guruhlarda rivojlanish markazlarining faoliyatini tashkil etish to'g'risida ma'lumot beriladi.

Kutiladigan natijalar: pedagoglar shaxsga yo'naltirilgan yondashuv bolalarning real shaxsiy qiziqishlari va ehtiyojlari amalga oshiriladigan, bolalar tomonidan shaxsiy tajriba va bilimlar samarali to'planadigan ta'lim muhitini yaratishni, ta'lim jarayoni ta'lim "bilimlarni kattadan bolaga o'tkazish" modelidan, "bola tashabbuslari ma'qullanadigan va bola ta'lim jarayonida faol ishtirok etadigan" modelga yo'naltirilishi kerakligini, shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirishda ta'lim jarayonida bolaning bir vaqtning o'zida o'ynashi, rivojlanishi va o'rganishi uchun imkoniyat yaratish kerakligini, maktabgacha yoshdagi bolalar va pedagog o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning asosiy shakli ularning birgalikdagi faoliyati hisoblanishini tushunib, amaliyotda qo'llay oladi.

Zaruriy resurslar:

Taqdimot, proektor, kichik guruhda ishlash uchun topshiriqlar bilan berilgan tarqatma material, A4 o'lchamidagi qog'oz, qalam, chizish uchun markerlar, flipchart, flipchart uchun markerlar, Yozuv taxtasi, "Ilk qadam" dasturi matni (ishtirokchilar soni bo'yicha).

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv bolalarning real shaxsiy qiziqishlari va ehtiyojlari amalga oshiriladigan, bolalar tomonidan shaxsiy tajriba va bilimlar samarali to'planadigan ta'lim muhitini yaratishni o'z ichiga oladi.

Maktabgacha ta'lim tizimi qayta qurila boshladi – avtoritar tizimdan pedagogik jarayonni qurishning shaxsga yo'naltirilgan modeliga o'tilmoqda. Ma'lumki, shaxsiyatning asosiy poydevori hayotning dastlabki yetti yilida qo'yiladi: bolaning maktabgacha yoshida shakllangan fazilatlar va fe'l-atvorlari keyinchalik o'zgarmaydi. Qisman o'zgarib, tashqi ko'rinishi o'zgaradi, xolos.

Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv – bu pedagogning e‘tiborini bolaning ajralmas shaxsiga, uning nafaqat intellektual qobiliyatlari va fuqarolik mas‘uliyat hissini rivojlantirishga bo‘lgan e‘tiborini, balki hissiy, estetik, ijodiy moyilliklari va rivojlanish imkoniyatlariga ega bo‘lgan ruhiy shaxsni rivojlantirishga qaratishdir. Ta‘limning asosiy qadriyatining bunday e‘tirof etilishi shaxsning o‘ziga xos shakllanishidir. Biz har bir bolaga uning xususiyatlarini, hayotiy qadriyatlarini, intilishlarini aniqlash asosida o‘zlarining rivojlanish yo‘llarini tanlash huquqini berishimiz kerak.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim faollik markazida tarbiyalanuvchining o‘zi, ya‘ni bolani shaxs sifatida – uning xohish-istaklari, niyatlari, maqsadlari, noyob kichik hayot tajribasi ekanligi taxmin qilinadi. Shu munosabat bilan ta‘lim jarayoni ta‘lim “bilimlarni kattadan bolaga o‘tkazish” modelidan, “bola tashabbuslari ma‘qullanadigan va bola ta‘lim jarayonida faol ishtirok etadigan” modelga yo‘naltirilishi kerak.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta‘limning maqsadi: bolani o‘ziga xos shakllantirish uchun zarur bo‘lgan o‘zini-o‘zi anglash, rivojlantirish, moslashtirish, boshqarish, himoya qilish, tarbiyalash mexanizmlarini kiritishdan iborat.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim modeli – bizning ta‘lim tizimimizga tanish bo‘lgan bolaga ta‘lim va intizomiy yondashuvni yengishga, pedagoglarni bolalar bilan hamkorlik ko‘nikmalariga, shuningdek, yangi pedagogik texnologiyalarga ega bo‘lishdir. Bola kattalar singari jamiyatning to‘laqonli a‘zosi bo‘lganligi sababli uning huquqlarini tan olish, pedagogik pozitsiyani “yuqoridan” emas, balki yonma-yon va birga olishni anglatadi.

Shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim modelining ijobiy tomonlarini ko‘rish uchun biz uni an‘anaviy ta‘lim va intizomiy yondashuv bilan taqqoslaymiz.

An‘anaviy va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlarning farqlari

<i>An‘anaviy yondashuv</i>	<i>Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv</i>
Bolalik – bu bolani kelajakdagi hayotga tayyorlash bosqichidir. Maktabgacha ta‘limning asosiy vazifasi bolani maktabga tayyorlashdir.	Maktabgacha yoshdagi bolalikni inson hayotidagi noyob davr sifatida tan olish. Maktabgacha ta‘lim tashkilotining asosiy vazifasi bolaning hayoti va sog‘lig‘ini saqlashdir.
Bolaga manipulyativ yondashuv. Kattalarning shiori: “Sen ham shunday qil!”	Bolaga hamkorlik sharoitida teng huquqli sherik sifatida qaraladi. Kattalar bolaning manfaatlaridan va uning kelajakdagi rivojlanishidan kelib chiqadi.
Dasturda berilgan muayyan bilim, ko‘nikmalarni to‘g‘ridan-to‘g‘ri o‘qitish, bu “maktab modelining frontal mashg‘ulotlari” nususini anglatadi. Mehnatning ustuvor shakllari frontaldir. “Bolani bilim, ko‘nikma bilan qurollantirish” bo‘yicha ko‘rsatma berish.	Bilim va ko‘nikmalarni to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta‘lim jarayonida ularni egallash va hayotda qo‘llash qobiliyatini shakllantirishga o‘tish. Ishning ustuvor shakllari – individual va kichik guruh. Bolaning o‘z kashfiyotlari haqida ma‘lumot.
Bola pedagogik tizim kuchlarini	Bola – bu tanlab olish, faollik,

qo'llash ob'ekti sifatida ko'rib chiqiladi. Bolalar faoliyati tashqi tartib va rasmiy intizom evaziga bostiriladi.	tashabbuskorlik, javobgarlik bilan ajralib turadigan ta'lim jarayonining asosiy belgisi.
Barcha uchun umumiy, yagona va majburiy psixik rivojlanish.	Har bir bola o'zining rivojlanishida individualdir.
Tarbiya xatti-harakatlarini to'g'rilash yoki cheklovlar, "takliflar" orqali qoidalaridan chetga chiqishning oldini olishga qaratilgan.	Bolani insoniy qadriyatlar dunyosi bilan tanishtirishga yordam berish. Yaxshi xulq atvorni rag'batlantirish va salbiy baholashni e'tiborsiz qoldirish.

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning asosiy tamoyillari.

O'zini namoyon qilish tamoyili. Har bir bolada o'zining intellektual, kommunikativ, badiiy va jismoniy qobiliyatlarini namoyon qilish ehtiyoji bor. Bolaning tabiiy va ijtimoiy qobiliyatlarini namoyon etish va rivojlantirish istagini rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlash juda muhimdir.

Individuallik tamoyili. Bola shaxsiyatining individual shakllanishi uchun sharoit yaratish ta'lim tashkilotining asosiy vazifasidir. Nafaqat bolaning individual xususiyatlarini hisobga olish, balki uning kelgusi rivojlanishiga har tomonlama hissa qo'shish demakdir.

Sub'ektivlik tamoyili. Individuallik faqat sub'ektiv kuchlarga ega bo'lgan va ulardan faoliyat, aloqa va munosabatlarni qurish uchun mohirona foydalanadigan kishilarga xosdir. Bolaga guruh hayotidagi haqiqiy sub'ektiga aylanishiga, shaxsiy tajribasini shakllantirish va boyitishga hissa qo'shish kerak.

Tanlash tamoyili. Tanlovsiz bolaning individual xususiyatlari va sub'ektivlikni rivojlantirish, qobiliyatlarini namoyon qilish mumkin emas. Bola doimiy ravishda tanlashi, ta'lim jarayonini tashkil etishning maqsadi, mazmuni, shakllari va usullarini tanlashda sub'ektiv vakolatlariga ega sharoitda yashashi va tarbiyalanishi pedagogik jihatdan ma'quldir. Aynan buning uchun maktabgacha yoshdagi guruhlarda

ochiq rivojlantiruvchi muhit (*rivojlantirish markazlari*) zarur.

Faoliyat, ijodkorlik va muvaffaqiyat tamoyili. Bolani muvaffaqiyatga undash kerak. Bu bolaning faol hayotiy pozitsiyasini rag'batlantirish maqsadida o'yin faoliyatiga kiritishdir. Bolaning o'yinida va samarali faoliyatida ijodkorlikka maksimal darajada yo'naltirish, o'z ijodiy faoliyatda tajribaga ega bo'lishi nihoyatda muhimdir. Shaxsiy va jamoaviy ijodiy faoliyat bolaning individual xususiyatlarini aniqlash va rivojlantirishga imkon beradi. Ijodkorlik tufayli bola o'z qobiliyatlarini ochib beradi, o'z shaxsiyatining "kuchli tomonlarini" bilib oladi. Faoliyatning muayyan turida muvaffaqiyatga erishish bola shaxsiyatining ijobiy tomonlarini, "Men" konsepsiyasini shakllantirishga yordam beradi.

Ishonch va qo'llab-quvvatlash tamoyili. Pedagogik faoliyatni insonparvarlik, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim va tarbiya texnologiyalari bilan boyitish muhimdir. Bolaga ishonch, o'zini-o'zi anglash va o'zini "men"ligiga bo'lgan intilishlarini qo'llab-quvvatlash, ortiqcha talablar va haddan tashqari nazorat o'rnatmaslik kerak. Tashqi ta'sirlar emas, balki ichki motivatsiya bolani o'qitish va tarbiyalashning muvaffaqiyatini belgilaydi.

Farqli yondashuv tamoyili – tarbiyalanuvchilarning shaxsiyatini takomillashtirishda samarali pedagogik yordam vazifalari hal qiladi, tarbiyalanuvchilarning psixofizik, shaxsiy qobiliyatlari va imkoniyatlarini ochishga yordam beradigan maxsus pedagogik vaziyatlarni yaratishga yordam beradi. Bolaning tabiatiga, uning sogʻligʻiga, aqliy va jismoniy tuzilishiga, qobiliyat va moyilliklariga, idrokiga qarab rivojlanishidir.

Ushbu tamoyillarni amalga oshirish umumiy psixologik makonni yaratishni, taʼlim jarayonini oʻyin orqali va bolalar bilan ishlashning shakli sifatida, munozaralarni, suhbatlarni, qoʻshma kuzatuvlar va eksperimentlarni tashkil qilishni oʻz ichiga oladi. Tarbiyachining oldiga qoʻyilgan vazifasi samarali muloqot tamoyillaridan foydalanishdan iborat.

Shaxsga yoʻnaltirilgan yondashuv texnologiyalarning turlari

Shaxsga yoʻnaltirilgan texnologiyalar har bir bolaning individual xususiyatlariga mos keladigan taʼlim va tarbiya usul va vositalarini aniqlaydi. Shu bilan birga, bolalarning munosabatini va faoliyati tashkil etilishini oʻzgartiradi, turli oʻquv qoʻllanmalardan foydalanadi:

- **tadqiqot** (muammolarni izlash, kashfiyot orqali oʻrganish, tajriba);
- **kommunikativ** (munozara, nutqni rivojlantirish, fantaziya, notiqlik);
- **oʻyin** (oʻyin orqali oʻrganish, ertak, vaziyat, sahnalashtirish – fantaziyaga kirish);
- **psixologik** (oʻz taqdirini oʻzi belgilash – bolani tanlashga oʻrgatish, oʻzini-oʻzi boshqarish, oʻzini-oʻzi himoya qilish, oʻz-oʻzini tarbiyalash);
- **faoliyat** (bola bilimlarni tayyor holda emas, balki taʼlim-tarbiya jarayonida oʻzi oʻrganadi. Taʼlim-tarbiyani tuzilishi faol qadamlar tizimini oʻz ichiga oladi);
- **refleksiya** (individuallikni saqlash, ijodiy yaratuvchanlik, shaxsiylikni har qanday faoliyatda shaxs sifatida saqlab qolish, oʻzini-oʻzi aniqlash vositasi).

Shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim-tarbiya jarayonini tashkil etishda pedagog eʼtiborga olishi kerak boʻlgan omillar

Shaxsga yoʻnaltirilgan yondashuvni amalga oshirishda taʼlim jarayonida bolaning bir vaqtning oʻzida oʻynashi, rivojlanishi va oʻrganishi uchun imkoniyat yaratish kerak.

Maktabgacha yoshdagi bolalar va pedagog oʻrtasidagi oʻzaro munosabatlarning asosiy shakli ularning **birgalikdagi faoliyati** hisoblanadi.

Birgalikdagi faoliyat – bu bolaning subʼektiv pozitsiyasini egallash shartidir, jarayon davomida bolaning qiziqishlari, moyilligi, ehtiyojlari, istaklari qondiriladi, ijodiy salohiyati rivojlanadi, shaxsiy fazilatlar (*faoliyati, tashabbusi, mustaqilligi, ijodkorlik*) shakllanadi.

Birgalikdagi faoliyat quyidagicha tashkil etiladi:

- *bolalarni qiziqtirgan muammolarni birgalikda aniqlash;*
- *bolalar faoliyatining maqsadini birgalikda aniqlash;*
- *bolalar faoliyatini birgalikda rejalashtirish, taxminlar, muammolarni hal qilishda vosita va materiallarni, usullarini tanlash;*
- *bolalarning mustaqil faoliyati, tarbiyachining individual yordami;*

- *birgalikdagi faoliyat natijasini muhokama qilish, yutuqlarni muhokama qilish, muvaffaqiyatsizliklarni aniqlash.*

Bolalar bilan o‘zaro munosabatlarni rivojlantirish jarayonida yo‘naltirilgan shaxsiy rivojlanishni yaratish kerak: muvaffaqiyat holatlari, bolaning shaxsiy tajribasi bilan bog‘liq vaziyatlar, faoliyat, vaziyatni tanlash, asbob-uskunalar, faoliyat sherigi va bolaga o‘zini shaxs sifatida anglash imkoniyatini berish.

Guruh uchun umumiy 1-topshiriq: aqliy hujum

Guruhga aqliy hujum metodi bilan quyidagi savolga javob berishni taklif qiling:

1. Ta‘lim-tarbiya jarayonida shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv tushunchasini izohlang.
2. An‘anaviy va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlarning farqlarini tushuntirib bering.
3. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvning nechta asosiy tamoyillari bor?
4. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvning qanday texnologik turlari bor?
5. Maktabgacha yoshdagi bolalar va pedagog o‘rtasidagi o‘zaro munosabat qanday nomlanadi?

Kichik guruhda ishlash uchun topshiriqlar. Topshiriqni bajarish (20 daqiqa).

Trener ishtirokchilarni sanash yo‘li bilan 7 guruhga bo‘ladi. Har bir guruhga topshiriq yozilgan konvertlar beriladi.

1-guruhga topshiriq: O‘zini namoyon qilish tamoyili tushunchasini izohlang.

2-guruhga topshiriq: Individuallik tamoyili tushunchasini izohlang

3-guruhga topshiriq: Sub‘ektivlik tamoyili tushunchasini izohlang

4-guruhga topshiriq: Faoliyat, ijodkorlik va muvaffaqiyat tamoyili tushunchasini izohlang

5-guruhga topshiriq: Ishonch va qo‘llab-quvvatlash tamoyili

6-guruhga topshiriq: Individuallik tamoyili tushunchasini izohlang

7-guruhga topshiriq: Farqli yondashuv tamoyili tushunchasini izohlang

V. Guruhlar taqdimoti (20 daqiqa).

Guruhlarning taqdimotidan so‘ng trener sepsiya yakunlarini chiqaradi.

Bugungi kunda har bir bola kattalarning e‘tiborida bo‘lib uning maktabgacha ta‘lim tashkiloti sharoitida barkamol rivojlanishi uchun barcha sharoitlarni yaratib berish muhim vazifadir. Pedagog faqat bola pedagogikasi va psixologiyasi bo‘yicha bilimlarga, faqat bola rivojlanish ko‘rsatkichlari to‘g‘risida ma‘lum

miqdordagi bilimlarga ega bo'lishi kerak emas. Axir, har bir bola yagona va har bir kichikintoyga bo'lgan munosabat boshqacha bo'ladi.

Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari va "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturiga muvofiq shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni rivojlanish markazlarida amalga oshirishda ta'lim jarayonida bolaning bir vaqtning o'zida o'ynashi, rivojlanishi va o'rganishi uchun imkoniyat yaratish hamda pedagog tomonidan bolalarni kuzatib borish va har bir bola to'g'risidagi ma'lumotni tahlil qilish, zarur bo'lsa, uni yo'naltirish, qo'llab-quvvatlashi nazarda tutilish kerak bo'ladi.

Kuzatuvlar pedagogga bola to'g'risida ancha ma'lumot olishga yordam beradi, ya'ni, boladan nimani kutish, undan nimani talab qilish, bola bilan muloqotda nimani o'zgartirish kerakligi va unga qanday maqsadlar qo'yish kerakligini.

Kuzatish diqqat maqsadli, mazmunli va tizimli bo'lishi shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida rivojlanish markazlarida ta'limiy jarayonlarni tashkil etishda muhim ahamiyatga ega. Rivojlanish markazlari bolalarning real shaxsiy qiziqishlari va ehtiyojlari amalga oshiriladigan, bolalar tomonidan shaxsiy tajriba va bilimlar samarali to'planadigan ta'lim muhitidir.

Rivojlanish markazlarida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv uslubi – bu pedagogning e'tiborini bolaning ajralmas shaxsiga, uning nafaqat intellektual qobiliyatlari va fuqarolik mas'uliyat hissini rivojlantirishga bo'lgan e'tiborini, balki hissiy, estetik, ijodiy moyilliklari va rivojlanish imkoniyatlariga ega bo'lgan ruhiy shaxsni rivojlantirishga qaratishdir. Ta'limning asosiy qadriyatining bunday e'tirof etilishi shaxsning o'ziga xos shakllanishidir. Biz har bir bolaga uning xususiyatlarini, hayotiy qadriyatlarini, intilishlarini aniqlash asosida o'zlarining rivojlanish yo'llarini tanlash huquqini berishimiz kerak.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim rivojlanish markazida tarbiyalanuvchining o'zi, ya'ni bolani shaxs sifatida – uning xohish-istaklari, niyatlari, maqsadlari, noyob kichik hayot tajribasi ekanligi taxmin qilinadi. Shu munosabat bilan ta'lim jarayoni ta'lim "bilimlarni kattadan bolaga o'tkazish" modelidan, "bola tashabbuslari

ma'qullanadigan va bola ta'lim jarayonida faol ishtirok etadigan" modelga yo'naltirilishi kerak.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning maqsadi: bolani o'ziga xos shakllantirish uchun zarur bo'lgan o'zini-o'zi anglash, rivojlantirish, moslashtirish, boshqarish, himoya qilish, tarbiyalash mexanizmlarini kiritishdan iborat.

Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari va "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturiga muvofiq rivojlanish markazlarida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida ta'limiy jarayonni tashkil etish o'z tamoyillariga ega.

Misol tariqasida o'zini namoyon qilish tamoyilini ko'rib chiqaylik. Har bir bolada o'zining intellektual, kommunikativ, badiiy va jismoniy qobiliyatlarini namoyon qilish ehtiyoji bor. Bolaning tabiiy va ijtimoiy qobiliyatlarini namoyon etish va rivojlantirish istagini rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlash juda muhimdir. Bunda pedagogning bolaga topshiriq berilganda uni o'ziga yuklatilgan majburiyatlarni qabul qilish va bajarish, o'z xohish istaklari, qiziqishlarini bildirish, boshqalarga namuna bo'lishga harakat qilishi, vazifani bajarib bo'lgach shaxsiy qaror qabul qilishlarini rag'batlantirishi muhimdir.

Individuallik tamoyili asosida ta'limiy jarayon tashkil etilganda ta'lim tashkilotining asosiy vazifasi bola shaxsiyatining individual shakllanishi uchun sharoit yaratishdir. Rivojlanish markazlarida ta'limiy faoliyatni tashkil etishda bolaning individual xususiyatlarini(fe'l atvori, odatlari, qiziqishi, rivojlanishida bo'shliq tomoni, intilishi) hisobga olish uning kelgusi rivojlanishiga har tomonlama hissa qo'shish demakligini nazarda tutiladi.

Tanlash tamoyili asosida ta'limiy jarayon tashkil etilganda tanlovsiz bolaning individual xususiyatlari va sub'ektivlikni rivojlantirish, qobiliyatlarini namoyon qilish mumkin emasligi, bola doimiy ravishda tanlashi, ta'lim jarayonini tashkil etishning maqsadi, mazmuni, shakllari va usullarini tanlashda sub'ektiv vakolatlarga ega sharoitda yashashi va tarbiyalanishi pedagogik jihatdan ma'qulligi, aynan buning uchun maktabgacha yoshdagi guruhlarda *rivojlantirish markazlari* zarurligi inobatga olinadi.

Ishonch va qo'llab-quvvatlash tamoyili asosida ta'limiy jarayon tashkil etilganda pedagogik faoliyatni insonparvarlik, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim va tarbiya texnologiyalari bilan boyitish muhimdir. Bolaga ishonch, o'zini-o'zi anglash va o'zini "men"ligiga bo'lgan intilishlarini qo'llab-quvvatlash, ortiqcha talablar va haddan tashqari nazorat o'rnatmaslik kerak. Tashqi ta'sirlar emas, balki ichki motivatsiya bolani o'qitish va tarbiyalashning muvaffaqiyatini belgilaydi.

Rivojlanish markazlarida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv uslubining texnologiyalarini qo'llash har bir bolaning individual xususiyatlariga mos keladigan ta'lim va tarbiya usul va vositalarini aniqlaydi.

Tadqiqot texnologiyasi orqali bolalar "Fan va tabiat" markazida mustaqil izlanib ko'rish, tajriba orqali xulosa chiqarishga o'rgatiladi. Bunda bolalarga tayyor bilim berilmaydi. Muammolarni izlash, kashfiyot orqali o'rganish, tajriba o'tkazishga sharoit yaratiladi.

Kommunikativ texnologiyasi orqali bolaga o'z fikrini bayon etish, bahslashish, munozara yuritish, tasavvurlarini erkin nutq vositasida ifodalashga o'rgatiladi.

O'yin texnologiyasi orqali o'yin davomida bilim, malaka, ko'nikmaga ega bo'lish uchun sharoit yaratiladi. Ta'limiy o'yinlar, voqeaband o'yinlar tashkil etiladi.

Refleksiya texnologiyasi orqali bolalarga savollar berilib ularni fikr yuritishga, uni tahlil qilishga o'rgatiladi.

Xulosa qilinganda pedagoglar shaxsga yo'naltirilgan ta'limda bolaning qiziqishlari, moyilligi, ehtiyojlari, istaklari qondirilishi, ijodiy salohiyatini rivojlantirilishi, shaxsiy fazilatlarini (*faoliyati, tashabbusi, mustaqilligi, ijodkorlik*) shakllantirilishi muhim ahamiyatga egaligini doimo nazarda tutishlari lozim.

Xulosa. Qayta aloqa. (5 daqiqa).

Fikr-mulohaza, suhbat "Bugun nimani o'rgandingiz"? "Siz nimani o'rgandingiz"? Kutilayotgan natijalarni solishtirish.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti – T.:2020.
- 2.Say Ye.F., Grosheva I.V., Nazarova V.A., Ismailova M.A. O'zbekiston Respublikasi Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari va "Ilk qadam" davlat o'quv dasturini maktabgacha ta'lim muassasalari amalda qo'llash bo'yicha trenerlar uchun qo'llanma. Toshkent, 2019 y.
- 3.Grosheva I. O'zbekiston Respublikasi Davlat o'quv dasturi doirasida "Maktabgacha ta'lim muassasalaridagi rivojlantiruvchi muhitni modellashtirish" "Ta'lim sifatini oshirishda xalqaro tajribadan foydalanish: muammo va yechimlar" Respublika ilmiy amaliy konfrensiya materiallari. 24-25 bet. 2020y.
4. Shin A.V., Mirziyoeva Sh.Sh., Grosheva I.V., Mikailova U.T., Suleymanova Yu.T., Daukaeva A.G., Vlasova Ye.N., Galimova E.F. "Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida ta'lim jarayonini rejalashtirish".Metodik ko'llanma. Toshkent, 2020 y.

1-TARQATMA

An'anaviy yondashuv:

Bolalik – bu bolani kelajakdagi hayotga tayyorlash bosqichidir. Maktabgacha ta'limning asosiy vazifasi bolani maktabga tayyorlashdir.

.

An'anaviy yondashuv:

Dasturda berilgan muayyan bilim, ko'nikmalarni to'g'ridan-to'g'ri o'qitish, bu "maktab modelining frontal mashg'ulotlari" nusxasini anglatadi.

An'anaviy yondashuv:

Kattalar o'zi bolalar o'rtasidagi nizolarni hal qiladi: haqni qo'llab-quvvatlaydi va aybdorlarni jazolaydi.

An'anaviy yondashuv:

Kattalar bolalarning ishlash shaklini belgilaydilar va ularga vazifani to'g'ri bajarish namunasini ko'rsatadilar.

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv:

Har bir bola o'zining rivojlanishida individualdir.

•

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv:

Rivojlanish markazida "Bola tashabbuslari ma'qullanadigan va bola ta'lim jarayonida faol ishtirok etadigan" modelga yo'naltirilishi kerak, ya'ni bolaga hamkorlik.

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv:

Kattalar bolalarni o'zlarining ishlari natijalarini mustaqil ravishda baholashga va xatolarni tuzatishga undaydilar.

Bolaga manipulyativ yondashuv. Kattalarning shiori: "Sen ham shunday qil!"	Shaxsga yo'naltirilgan ta'limda rivojlanish markazida "bilimlarni kattadan bolaga o'tkazish" modelidan, ya'ni "Sen ham shunday qil!", men ko'rsatganimdek chiz deyishdan "bola tashabbuslari ma'qullanadigan va bola ta'lim jarayonida faol ishtirok etadigan" modelga yo'naltirilishi kerak, ya'ni bolaga hamkorlik
---	--

Kattalar bolalarning ish natijalarini baholaydi, xatolarini qayd etadi va tuzatadi.

Kattalar bolalarni o'zlarining ishlari natijalarini mustaqil ravishda

baholashga va xatolarni tuzatishga undaydilar.

Bunda pedagog bilan tarbiyachining birgalikdagi faoliyat quyidagicha tashkil etiladi:

bolalarni qiziqtirgan muammolarni birgalikda aniqlanadi;

- *bolalar faoliyatining maqsadini birgalikda aniqlanadi;*
- *bolalar faoliyatini **birgalikda rejalashtirish**, taxminlar, muammolarni hal qilishda vosita va **materiallarni, usullarini tanlash**;*
- *bolalarning **mustaqil faoliyati**, tarbiyachining individual yordami;*
- *birgalikdagi faoliyat natijasini muhokama qilish, **yutuqlarni muhokama qilish, muvaffaqiyatsizliklarni aniqlash**.*

Dasturda berilgan muayyan bilim, ko'nikmalarni to'g'ridan-to'g'ri o'qitish, bu "maktab modelining frontal mashg'ulotlari" nusxasini anglatadi. Mehnatning ustuvor shakllari frontaldir. "Bolani bilim, ko'nikma bilan qurollantirish" bo'yicha ko'rsatma berish.

Bugungi kunda MTTda frantal va rivojlanish markazlarida ta'limiy faoliyat olib borilyapti

Frantal ta'limiy faoliyatlarda bugungi kunda o'ziga xos salbiy tomonlarini ham ko'rmoqdamiz, ya'ni **tarbiyachi diktator bo'lib qolmoqda**. Bolalar faqatgina **tarbiyachining so'zlarini tinglashga**, tarbiyachi xoxlasagina javob qaytarishga majbur bo'lib qolmoqda. Mashg'ulot davomida erkin, mustaqil faoliyat yuritish imkoni cheklanganligini ko'ryapmiz.

3-TARQATMA

O'zini namoyon qilish tamoyili. Har bir bolada o'zining intellektual, kommunikativ, badiiy va jismoniy qobiliyatlarini namoyon qilish ehtiyoji bor. Bolaning tabiiy va ijtimoiy qobiliyatlarini namoyon etish va rivojlantirish istagini rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlash juda muhimdir.

O'ziga yuklatilgan majburiyatlarni qabul qiladi va bajaradi

O'z xohish istaklari, qiziqishlarini bildiradi

Boshqalarga namuna bo'lishga harakat qiladi.
Shaxsiy qaror qabul qiladi

Individuallik tamoyili. Bola shaxsiyatining **individual shakllanishi uchun sharoit yaratish ta'lim tashkilotining asosiy vazifasidir.** Nafaqat bolaning **individual xususiyatlarini hisobga olish (odatlar, temperament, ma'lum bir ovqatlarni yaxshi ko'rish)** balki uning kelgusi rivojlanishiga har tomonlama hissa qo'shish demakdir.

Sub'ektivlik tamoyili. Individuallik faqat sub'ektiv kuchlarga ega bo'lgan va ulardan faoliyat, aloqa va munosabatlarni qurish uchun mohirona foydalanadigan kishilarga xosdir. **Bolaga guruh hayotidagi haqiqiy sub'ektiga aylanishiga, guruhning tarkibiy qismi, bir bo'lagiga aylantirish. Bola shu yerda o'zini namayon qilishiga, shaxsiy tajribasini shakllantirishga va boyitishga hissa qo'shishimiz kerak.**

Tanlash tamoyili. Tanlovsiz bolaning individual xususiyatlari va qobiliyatlarini namoyon qilish mumkin emas. Aynan buning uchun maktabgacha yoshdagi guruhlarda ochiq rivojlanish *markazlari* zarur. Ertalabki davrada, kechki soatlarda rivojlanish markazlari bolalarning erkin faoliyati uchun xizmat qilishi bolalar markazga o'z istaklari bo'yicha borib o'ynashlari kerak.

Faoliyat, ijodkorlik va muvaffaqiyat tamoyili. Bolani muvaffaqiyatga undash kerak. Bu bolaning faol hayotiy pozitsiyasini rag'batlantirish maqsadida o'yin faoliyatiga kiritishdir. Bolaning o'yinida va samarali faoliyatida

ijodkorlikka maksimal darajada yo‘naltirish, o‘z ijodiy faoliyatda tajribaga ega bo‘lishi nihoyatda muhimdir. Shaxsiy va jamoaviy ijodiy faoliyat bolaning individual xususiyatlarini aniqlash va rivojlantirishga imkon beradi. Ijodkorlik tufayli bola o‘z qobiliyatlarini ochib beradi, o‘z shaxsiyatining “kuchli tomonlarini” bilib oladi. Faoliyatning muayyan turida muvaffaqiyatga erishish bola shaxsiyatining ijobiy tomonlarini, “Men” konsepsiyasini shakllantirishga yordam beradi.

Ishonch va qo‘llab-quvvatlash tamoyili. Pedagogik faoliyatni insonparvarlik, shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim va tarbiya texnologiyalari bilan boyitish muhimdir. Bolaga ishonch, o‘zini-o‘zi anglash va o‘zini “men”ligiga bo‘lgan intilishlarini qo‘llab-quvvatlash, ortiqcha talablar va haddan tashqari nazorat o‘rnatmaslik kerak. Tashqi ta’sirlar emas, balki ichki motivatsiya bolani o‘qitish va tarbiyalashning muvaffaqiyatini belgilaydi.

Farqli yondashuv tamoyili –tarbiyalanuvchilarning shaxsiy qobiliyatlari va imkoniyatlarini ochishga yordam beradigan maxsus pedagogik vaziyatlarni yaratishga yordam beradi. **Bolaning tabiatiga, uning sog‘lig‘iga, aqliy va jismoniy tuzilishiga, qobiliyat va moyilliklariga, idrokiga qarab rivojlanishidir.**

Ushbu tamoyillarni amalga oshirish umumiy psixologik makonni yaratishni, ta‘lim jarayonini o‘yin orqali va bolalar bilan ishlashning shakli sifatida, munozaralarni, suhbatlarni, qo‘shma kuzatuvlar va eksperimentlarni tashkil qilishni o‘z ichiga oladi. Tarbiyachining oldiga qo‘yilgan vazifasi samarali muloqot tamoyillaridan foydalanishdan iborat.

Tadqiqot texnologiyasi(mustaqil izlanib ko‘rish, tajriba orqali xulosa chiqarish. Bunda bolalarga tayyor bilim berilmaydi. Muammolarni izlash, kashfiyot orqali o‘rganish, tajribao‘tkazishga sharoit yaratiladi).

Masalan biror tajribani mustaqil o‘tkazsin. O‘tkazilgan tajriba orqali xulosa chiqarsin

Mavzu: Suvning tiniqligi

Maqsad: Bolalarni suvning xususiyatlari(tiniqligi) bilan tanishtirish.

Jihoz: suv, sut va 2ta choy qoshiqcha

Tajribaning borishi:

- 1.Bolalardan idishlardagi suv va sutga qoshikchalar solishlarini so‘rash.
2. Qaysi idishda qoshiqchalar ko‘rinayotganini so‘rash.
- 3.Nima sababdan bir stakanda qoshiqcha ko‘rinyapti, ikkinchi stakanda qoshiqcha ko‘rinmayapti? (Chunki, suv tiniq va rangsiz bo‘lganligi uchun suvli stakanda qoshiqcha ko‘rinyapti)

Xulosa:Bolalar suv tiniq, sut esa oq rangda bo‘lganligi uchun suvli stakanda qoshiqcha ko‘rinyapti deb....

Kommunikativ texnologiyasi (Bolaga o‘z fikrini bayon etish, bahslashish, munozara yuritish, tasavvurlarini erkin nutq vositasida ifodalashga o‘rgatiladi).

Masalan:Ur to‘qmoq ertagini o‘qib bo‘lgach savollar beriladi:

Bolalar savollarga o‘z fikrlarini bayon etish bilan javob beradilar.

Savollar:

1. Ovchi cholning tuzog‘iga qanday Laylak tushibdi?
2. Ovchi chol qanday sarguzashtlarni boshidan kechirdi?
3. Bolalar xumchaga aytiladigan sehrli so‘zlarni qanday bilib qolishdi?
4. Ular sodda cholning omonatini ehtiyotlab saqlashibdimi?
5. O‘ylab ko‘r-chi, bolalar yaxshi ish qilishdimi?
6. Seningcha, to‘qmoq bolalarni to‘g‘ri jazoladimi? Nima deb o‘ylaysan, to‘qmoqning jazosi bolalarga saboq bo‘ldimikan?

O'yin texnologiyasi (o'yin orqali o'rganish; bilim, malaka, ko'nikmaga o'yin vositasida ega bo'lish uchun sharoit yaratiladi. Ta'limiy o'yinlar, voqeaband o'yinlar vahokozo o'yinlar orqali) tashkil etiladi.

Masalan: "Bolasini top" ta'limiy o'yin. Bunda bolaga bir nechta hayvonlar va ularning bolalari tasvirlangan kartochkalar yoki mulyaji shakli beriladi. Bola biror hayvon tanlaydi, fikrlab shu hayvonning bolasini topadi, nomini aytadi, so'ng joylaydi. O'yin shu tarzda davom etadi. Natijada bolalar uy hayvonlarining bolalarini nomini to'g'ri aytishga o'rganadilar.

Psixologik texnologiya(bolaning irodasi, intilishi, qobiliyatlari, qiziqishlarini tarbiyalash).

Masalan:

3-mashq «Bu kim»

Maqsad: Sezgi, diqqat, idrokni rivojlantirish.

O'yinning borishi: Psixolog va bolalar davra bo'lib o'tiradi. O'rta bir bola chaqiriladi, o'rtoqlarini yaxshilab kuzatgandan so'ng orqa o'girib turadi. Psixolog bolaga, men xozir o'rtoqlaringdan birini kiyimini belgilarini aytaman, sen mening aytganlarimni yaxshilab eshitib, men kim xaqida gapirayotganimni topishing kerak, deydi. Masalan, sochi sariq, shimi qora, oq bantigi bor.

Agar bola uning kim ekanligini topa olmasa, o'rin almashtiriladi. Uch marta topgan bola g'olib hisoblanadi.

Faoliyat texnologiyasi (bola bilimlarni ta'lim-tarbiya jarayonida mustaqil o'rganadi, mustaqil izlanadi, xulosa qilish imkoni beriladi).

Masalan:

Mavzu: Lavlagidan bo'yoq olish

Maqsad: lavlagidan bo'yoq olishga o'rgatish

Kerakli jihozlar: xom va pishgan lavlagi, pichiq, tova, yog', qirg'ich, elak, stakan

Tajribaning borishi: lavlagi tozalanib qirg'ichdan o'tkaziladi. Qirg'ichdan o'tkazildgan lavlagini doka orqali siqib olinadi. Hosil

bo'lgan sharbatni stakanga solinadi.

Xulosa: lavlagi sharbatidan qizil bo'yoq olinishini va rasm chizishda foydalanishini bilib olishadi.

Refleksiya texnologiyasi(fikir yuritish, uni tahlil qilish, o'zini o'zi aniqlash vositasi). Bolada o'z tushunchalari, xatti-harakatlarini anglash va mustaqil tahlil qilishi asosida **xulosalar shakllanishi jarayoni**
Masalan:

Mavzu:Sabzidan bo'yoq olish

Maqsad: sabzavotlardan bo'yoq olishga o'rgatish

Kerakli jihozlar: sabzi, pichoq, tova, yog', qirg'ich, likopcha, elak, stakan

Tajribaning borishi: sabzi qirg'ichdan o'tkaziladi, tovaga yog' qo'yib, qirg'ichdan chiqqan sabzini tovaga solib qovuriladi va sekin elakdan o'tkazib suvi siqiladi. Hosil bo'lgan sharbat stakanga solinadi.

Xulosa: natijada sariq

2-Mavzu. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda pedagoglar faoliyati.

Reja:

1.Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv texnologiyalarining turlari.

1 "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturi asosida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv.

SHaxsga yo'naltirilgan texnologiyalar har bir bolaning individual xususiyatlariga mos keladigan ta'lim va tarbiya usul va vositalarini aniqlaydi. SHu bilan birga bolalarning munosabatini va faoliyati tashkil etilishini o'zgartiradi, turli o'quv qo'llanmalardan foydalanadi:

- **tadqiqot** (muammolarni izlash, kashfiyot orqali o'rganish, tajriba);
- **kommunikativ** (munozara, nutqni rivojlantirish, fantaziya, notiqlik);
- **o'yin** (o'yin orqali o'rganish, ertak, vaziyat, sahnalashtirish – fantaziyaga kirish);
- **psixologik** (o'z taqdirini o'zi belgilash – bolani tanlashga o'rgatish, o'zini-o'zi boshqarish, o'zini-o'zi himoya qilish, o'z-o'zini tarbiyalash);
- **faoliyat** (bola bilimlarni tayyor holda emas, balki ta'lim-tarbiya jara-yonida o'zi o'rganadi. Ta'lim-tarbiyani tuzilishi faol qadamlar tizimini o'z ichiga oladi);

- **refleksiya** (individuallikni saqlash, ijodiy yaratuvchanlik, shaxsiylikni har qanday faoliyatda shaxs sifatida saqlab qolish, o'zini-o'zi aniqlash vo-sitasi).

3-Mavzu. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda pedagogning roli.

Reja:

1. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda pedagog e'tiborga olishi kerak bo'lgan omillar.

2 Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida rejalashtirishga qo'yiladigan talablar.

SHaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirishda ta'lim jarayonida bolaning bir vaqtning o'zida o'ynashi, rivojlanishi va o'rganishi uchun imkoniyat yaratish kerak. Maktabgacha yoshdagi bolalar va pedagog o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning asosiy shakli ularning **birgalikdagi faoliyati** hisoblanadi.

Birgalikdagi faoliyat — bu bolaning sub'ektiv pozitsiyasini egallash sharti- dir, jarayon davomida bolaning qiziqishlari, moyilligi, ehtiyojlari, istaklari qondiriladi, ijodiy salohiyati rivojlanadi, shaxsiy fazilatlar (*faoliyati, ta-shabbusi, mustaqilligi, ijodkorlik*) shakllanadi.

Birgalikdagi faoliyat quyidagicha tashkil etiladi:

- *bolalarni qiziqtirgan muammolarni birgalikda aniqlash;*
- *bolalar faoliyatining maqsadini birgalikda aniqlash;*
- *bolalar faoliyatini birgalikda rejalashtirish, taxminlar, muammolarni hal qilishda vosita va materiallarni, usullarini tanlash;*
- *bolalarning mustaqil faoliyati, tarbiyachining individual yordami;*
- *birgalikdagi faoliyat natijasini muhokama qilish, yutuqlarni muhokama qilish, muvaffaqiyatsizliklarni aniqlash.*

Bolalar bilan o'zaro munosabatlarni rivojlantirish jarayonida yo'naltirilgan shaxsiy rivojlanishni yaratish kerak: muvaffaqiyat holatlari, bolaning shaxsiy tajribasi bilan bog'liq vaziyatlar, faoliyat, vaziyatni tanlash, asbob-uskunalar, faoliyat sherigi va bolaga o'zini shaxs sifatida anglash imkoniyatini berish.

Pedagogning bolalar bilan o'zaro munosabati uchun shaxsga yo'naltirilgan yondashuvda ishlatiladigan muloqot uslublari:

- ❶ **Vaziyatli-shaxsiy aloqa turi 2-3 yoshli bolalarga xosdir.** Ular uchun pedagog mehribon va yordam berishga, himoya qilishga tayyor bo'lishi juda muhimdir. SHu sababli, bu yoshdagi bolani quchoqlash, yonida o'tirish kerak.

Pedagog va bola o'rtasidagi "yoqimli munosabatlar" almashinuvi ishonch va iliqlik, dam olish va tinchlik muhitini yaratadi. Vaziyatli-shaxsiy aloqa turi bu har bir bola bilan individual ravishda aloqa o'rnatishdir.

- ❷ **Vaziyatli-ishbilarmon muloqot 3-4 yoshli bolalar bilan ishlashda qo'llaniladi.** *CHunki ular uchun pedagog turli faoliyatlarda yaxshi sherik bo'lishi juda muhimdir. Bu yerda pedagogning rahbarligi ostida emas, teng sharoitda ishlash kerak. Ushbu bosqichning vazifasi bolalar ko'zi oldida "mohir odam" obro'sini qozonishdir.*
- ❸ **Vaziyatli bo'lmagan ish-bilarmonlik muloqoti o'rta maktabgacha yoshi- da qo'llaniladi.** *Bunda kattalar qiziqarli va ishonchli ma'lumotlar- ning manbasiga aylanadi. Ushbu turdagi vazifa "bilimli odam" obro'sini qozonishdir. Ammo, pedagog hamma narsani biladi, deb da'vo qilishi shart emas. Pedagog biron-bir savolga javob topa olmaslikdan darhol xijolat bo'lmasligi kerak. Bolalar quyidagilarga ishonch hosil qilishlari kerak: pe-dagogda savol qiziqish uyg'otdi; u javobni qaerdan va qanday izlash kerakli-gini biladi; u izlanishda qat'iyatlidir va javobni topishni muhim deb bi-ladi.*

Katta maktabgacha yoshda bolalarning maxfiy hikoyalarini tinglash va bola, baholanishdan qochib, kattalar va tengqurlari bilan teng sharoitda shaxsiy aloqaga kirishish, shuningdek, hayotdan samimiy zavqlanish ko'nikmalari zarur. Ushbu yoshda- gi bolalar muloqot qilmaydigan jamoaga qo'shilmaydigan bo'lishlari, faqat o'zlari ishonadigan odam bilan oshkor muloqot qilishlari mumkin. Ular o'zlarining his- tuyg'ularini, fikrlarini kattalar bilan baham ko'rishadi. Katta maktabgacha yoshdagi bolalar bilan muloqot turi hanuz vaziyatga bog'liq emas, shaxsiydir.

Kichkintoy ulg'aygan sari har yili kattalarning u bilan muloqot qilish uslubi o'zgaradi. CHunki bolaning kattalarga bo'lgan ehtiyoji o'zgaradi. Ammo, yangi ehtiyoj ol-dingisining o'rniga emas, balki unga qo'shimcha sifatida kelishini esdan chiqarmaslikkerak.

SHaxsga yo'naltirilgan muloqot uslubi bolalarning yutuqlarini baholashga qaratilgan.

- **2-3 yoshli bolalar** uchun har qanday mehnat va harakatlarning natijalari taqdirlanishi kerak. Faqat shu tarzda bolaning yangi maqsadlar qo'yish is- tagi kuchayishi mumkin.
- **4 yoshli bolalar** uchun taqdirlash bilan bir qatorda, bolalar faoliyati na- tijalarini ob'ektiv tanqidiy baholash zarur. Ammo bu o'yin tarzida, o'yin qahramoni tomonidan bo'lishi kerak.
- **5 yoshdan boshlab** pedagog do'stona shaklda bola faoliyati natijalarini oldingilari bilan taqqoslashi mumkin (masalan, rasmlarni taqqoslaydi), ammo hech qanday holatda boshqa bolalarning natijalari bilan taqqoslash mumkin emas. Bunday holda pedagog bolaga taqqoslashni, ularni tuzatish

usullarini ko'rsatishga yordam beradi. SHunday qilib, bolalarda ta'limfaoliyatining shartlari (o'zini-o'zi boshqarish) shakllanadi.

2. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida ta'lim jarayonini tashkil etishda pedagog quyidagilarni bajarishi lozim:

- bolalarning yoshi, qiziqish va imkoniyatlarini inobatga olish;*
- ta'lim jarayonini hamkorlikdagi o'yin, izlanish faoliyati shaklida tashkil etish;*
- bolaning birgalikdagi faoliyatiga oid har qanday so'roviga javob va yordamberish;*
- birgalikdagi tashkillashtirilgan ta'lim faoliyati davomida har bir bolaga ism-sharif bilan murojaat qilish uchun vaqt va imkoniyat topish, bajarayotgan ishiga qiziqish bildirish, rag'batlantirish, qiyinchiliklarni yengishga yordam berish. Barcha bolalarni bu ta'lim faoliyatida qatnashishga majburlamaslik;*
- bolani o'yinlarga jalb qilish, tashabbusni uyg'otish, u bilan uning xohish-istaklarini inobatga olgan holda rivojlantirish uchun turli variantlarni muhokama qilish;*
- bolalarning mustaqil o'yiniga qiziqishni, bolalarning topilmalaridan, asl harakatlaridan va bayonotlaridan xursand bo'lish.*

Bolaning o'yinini bexosdan, mazmunini buzmasdan xilmaxilligini oshirishga yordam berish:

- bolalarni taqiq, ayblashdan ko'ra, qo'llab-quvvatlashdan ko'proq foydalanish;*
- bolaning harakatlarini taqiqlab, xatolarni tuzatish uchun kerakli harakat yoki vositani taklif qilish;*
- uning yangi imkoniyat va qobiliyatlariga e'tibor berish: bolaning yutuqlarini boshqa bolalarning yutuqlari bilan taqqoslash mumkin emas, u faqat o'zining yutuqlarini solishtirishi mumkin;*
- bola yutuqqa erishib, uni his qiladigan muvaffaqiyat vaziyatini yaratish.*

Ta'lim-tarbiyada shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, shuningdek, pedagog va bola o'rtasidagi yaqin munosabatni, har bir bolaning shaxsiy xususiyatlarini hurmat qilishni va unga do'stona e'tiborni o'z ichiga oladi:

- bolalarga xushmuomalalik bilan, tabassum bilan, quchoqlash va hokazo bilan munosabatda bo'lish;*

- *ishonchni o'rnatishga intilish, ularning kayfiyati, istaklari, yutuqlari va muvaffaqiyatsizliklariga e'tibor berish;*
- *kun tartib-qoidalarini bajarishda mustaqillikka intilish ularning individual xususiyatlarini hisobga olish (odatlar, temperament, ma'lum bir ovqatlarni yaxshi ko'rish);*
- *muloqotdagi tashabbusga javob berish, qo'llab-quvvatlash zarurati muloqotga tashabbuskorligini, qo'llab-quvvatlashga ehtiyojini his qilish;*
- *bolalarni diqqat va hurmat bilan tinglash;*
- *savollarga muloyimlik bilan javob berish, muammolarni muhokama qilish;*
- *bolalarni tinchlantirishga va xursand qilishga, ularga noqulaylikni bartaraf etishga yordam berishga harakat qilish;*
- *bolalarning "ko'zi"ga qarab suhbatlashishni tanlash;*
- *kun davomida nafaqat guruh bilan, balki har bir bola bilan individual muloqot qilish.*

Bolalarga yaqin bo'lish, tengdoshlar bilan ijobiy munosabatlarni shakllantirish uchun sharoit yaratish:

- *o'zining xulq-atvorida bolalarga hurmat qilishini ko'rsatish;*
- *bolalarni bir-biri bilan tanishtirishda ismlari bilan chaqirish, muloyimlik bilan o'ziga va tengdoshiga qo'lini silab ijobiy his-tuyg'ularni namoyish etish, shu bilan birga, muloqot qilmaydigan bolalarni bunga majburlamaslik;*
- *bir-birining hissiy holatiga e'tiborini jalb qilish, bolalarni boshqalarga nisbatan hamdardlik, achinish, quvonch hissini namoyon etishga undash uchun o'zlari namuna bo'lishi;*
- *birgalikdagi hissiy, harakatli, mavzuli o'yinlarni tashkil qilishda o'z harakatlarini muvofiqlashtirishga, bir-birlarining xohish-istaklarini inobatga olishga, o'yinlarda do'stona ishtirok etishga yordam berish;*
- *o'zaro munosabatlarning ijobiy shakllariga yoki e'tiborni boshqa harakatlar yoki narsalarga qaratish orqali bolalar o'rtasidagi muammolarni yumshoq tarzda, muammosiz zo'ravonlik va baqir-chaqirlarsiz hal qilishga harakat qilish;*
- *bolalarning bir-birlari bilan muloqotga kirishishlariga yordam berish: bir-birlarining ismlari bilan chaqirishga, istaklarini, so'rovlarini shakllantirish, harakatlar ketma-ketligi to'g'risida kelishib olish, berilgan yordam uchun minnatdorchilik bildirish va hokazo.*

Uzoq vaqt davomida bolalar bilan ishlashda:

- *guruhdagi tabiiy shovqinni cheklamaslik (jonli faoliyat, o'yin, kulgi, suhbat);*
- *boshqa bolalarga xalaqit bermasdan xotirjam gapirishni o'rgatish;*
- *sokin muloqot namunasi bo'lib xizmat qilish: bolalar bilan xotirjam sekin ovozda muloqot qilish, lekin bir xil ovozda emas.*

Adabiyotlar ro'yxati

1. Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti – T.:2020.
- 2.Say Ye.F., Grosheva I.V., Nazarova V.A., Ismailova M.A. O'zbekiston Respublikasi Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari va "Ilk qadam" davlat o'quv dasturini maktabgacha ta'lim muassasalari amalda qo'llash bo'yicha trenerlar uchun qo'llanma. Toshkent, 2019 y.
- 3.Grosheva I. O'zbekiston Respublikasi Davlat o'quv dasturi doirasida "Maktabgacha ta'lim muassasalaridagi rivojlantiruvchi muhitni modellashtirish" "Ta'lim sifatini oshirishda xalqaro tajribadan foydalanish: muammo va yechimlar" Respublika ilmiy amaliy konfrensiya materiallari. 24-25 bet. 2020y.
4. Shin A.V., Mirziyoeva Sh.Sh., Grosheva I.V., Mikailova U.T., Suleymanova Yu.T., Daukaeva A.G., Vlasova Ye.N., Galimova E.F. "Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida ta'lim jarayonini rejalashtirish".Metodik ko'llanma. Toshkent, 2020 y.

